

Nr 34

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående alkohol- och nykterhetspolitiken.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats följande motioner angående alkohol- och nykterhetspolitiken:

1) de likalydande motionerna I: 110 av herr *Lundström m. fl.* och II: 138 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställes att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla att en parlamentariskt förankrad utredning tillsättes med uppgift att verkställa en skyndsam översyn av nykterhetstillståndets utveckling under inflytande av de olika förebyggande åtgärderna i 1954 års alkoholpolitiska reform jämte av därefter fattade beslut på alkoholpolitikens område samt att pröva hur i dagens läge alkoholskadorna effektivast kan förebyggas och framlägga förslag till åtgärder,

2) de likalydande motionerna I: 251 av herr *Dahl* och II: 315 av herrar *Johansson* i Trollhättan och *Engkvist*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en allsidig utredning av nykterhetspolitiken i dess helhet, samt

3) de likalydande motionerna I: 344 av herr *Schött m. fl.* och II: 417 av herr *Wennerfors m. fl.*, vari hemställes att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att en parlamentarisk utredning skyndsamt tillsättes för att förutsättningslöst behandla de i motionen berörda frågorna och avgiva förslag till nykterhetspolitikens utformning.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig behandling.

I motionerna I: 110 och II: 138 anföres, att tiden torde vara inne att pröva, om de mer eller mindre vaga förhoppningar förverkligats som låg bakom riksdagens reformbeslut 1954 om en omläggning av alkoholpolitiken. Därvid bör bl. a. undersökas om reformens grundtanke att lägga större ansvar på den enskilde individen mötts av förmåga att bära friheten samt om alkoholpolitikens resurser givits den omfattning och fått den avvägning man tänkt sig. Utvecklingen av ungdomsfylleriet har bekräftat tidigare farhågor. Detta måste leda till att man förutsättningslöst omprövar frågan om samhällets motåtgärder vad gäller ungdomsfylleriet. Samma frågeställning aktualiseras av alkoholmissbruket bland andra kategorier. Verkningarna av åtgärder som vidtagits efter 1954 bör belysas och bedömas, bl. a. beslutet att slopa utskänkningsskatten och konsekvenserna av principen att alkoholskatten skall utnyttjas inte som ett finanspolitiskt utan som ett alkoholpolitiskt instrument. Internationella jämförelser bör göras och olika befolkningsskattkategoriers attityder till alkoholen undersökas liksom medel att på

1 — Bihang till riksdagens protokoll 1965. 11 saml. Nr 34

verka attityderna. Förslag om försöksverksamhet bör ingå i utredningsuppdraget. Till skillnad från den förebyggande verksamheten är behandlingen av de alkoholskadade för närvarande föremål för offentliga utredningar. Den nu föreslagna utredningen synes därför böra begränsas till de förebyggande åtgärderna.

I motionerna I: 251 och II: 315 framhålles, att den genomgripande nykterhetspolitiska reformen 1954, trots betydande förtjänster, icke inneburet en definitiv lösning av alkoholproblemet. I den nykterhetspolitiska diskussionen har framförts en rad uppslag som bör närmare utredas och prövas. Av särskild betydelse är en ingående prövning av skatteinstrumentet ur nykterhetspolitisk synvinkel. Grundtanken i 1954 års system bör inte förkastas. Det väsentliga synes vara att de positiva förebyggande åtgärderna från statens och kommunernas sida förstärkes. För detta krävs en allsidig och förutsättningslös utredning av nykterhetspolitiken i dess helhet. Därvid bör prövas hur denna politik skall kunna byggas ut och reformeras så att den bättre förmår begränsa alkoholmissbruket och minska risken för alkoholskador.

I motionerna I: 344 och II: 417 framhålles, att det bör ses som en huvuduppgift för samhällets nykterhetspolitik att åstadkomma en ytterligare omfördelning av konsumtionen till de svagare dryckernas fördel. Den senaste 10-årsperioden kan betecknas som en försöksperiod. I dag finns det all anledning att på nytt granska och bedöma nykterhetstillståndet. Alkoholbruket bland ungdom ter sig särskilt allvarligt. Andra länders erfarenhet bör studeras. Nackdelar och fördelar med en liberalisering av försäljnings- och utskänkingsformerna bör utvärderas. Det bör prövas om ytterligare åtgärder kan vidtagas för att minska totalkonsumtionen och ändra konsumtionsinriktningen. Vårdformerna måste bli föremål för aktiviserad försöksverksamhet. Forskningens inriktning och omfattning bör behandlas liksom upplysnings- och propagandafrågor.

Beträffande motiveringarna i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna II: 138, II: 315 och II: 417.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från socialstyrelsen, kontrollstyrelsen, Sveriges nykterhetsvänners landsförbund och Svenska nykterhetsfrämjandet.

Socialstyrelsen anför bl. a.:

Förhoppningarna, att den reformering av nykterhetspolitiken, som genomfördes den 1 oktober 1955, skulle medföra en förbättring av nykterhetstillståndet, har icke infriats. Såväl alkoholkonsumtion som missbruk befinner sig fortfarande på en hög nivå. För år 1964 kan t. o. m. noteras en viss uppgång av sprit- och vinkonsumtionen räknat per invånare över 15 år. Det samma är förhållandet, när det gäller antalet fylleriförseelser. Som framhållits i motionerna finns det särskild anledning till oro över missbruket bland ungdomen. Även alkoholmissbruket bland kvinnorna har ökat betydligt.

I en av motionerna framhålles, att den nuvarande nykterhetspolitiken kännetecknas av förbud, restriktioner och bestämmelser, som av många upplevs som onödigt krångel. Motionärerna har här givit uttryck åt en uppfattning, som ofta framföres i den nykterhetspolitiska debatten. Socialstyrelsen anser det därför motiverat med socialpsykologiska undersökningar angående allmänhetens attityder till de restriktioner, som finns på detta område i Sverige. Motsvarande förhållanden i andra länder bör i detta sammanhang även belysas. Med ledning av de resultat, som kan framkomma vid dessa och andra nödvändiga undersökningar, kan det därefter finnas skäl att överväga, huruvida en liberalisering av den lagstiftning, som reglerar alkoholförsäljningen, vore lämplig.

Alkoholbeskattningens effekt och användbarhet ur nykterhetspolitisk synvinkel har under de senaste åren varit föremål för en livlig debatt. Principerna för alkoholbeskattningen som ett nykterhetspolitiskt instrument har emellertid icke närmare utretts. Socialstyrelsen anser det därför angeläget, att denna fråga förutsättningslöst och grundligt utredes varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas skatteskalans anpassning till alkoholhalten hos dryckerna.

Vid genomförandet av vår nuvarande nykterhetslagstiftning framhölls som något väsentligt i hela reformen, att nykterhetspolitiken målmedvetet inriktades på att skapa bättre resurser för upplysningsarbetet i alkoholfrågan.

Enligt socialstyrelsens uppfattning finns det anledning att undersöka i vilken utsträckning medborgarna nåtts av upplysning i alkoholfrågan och hur denna uppfattats.

Mot bakgrund av bland annat en sådan undersökning bör därefter vid en allmän utredning rörande nykterhetspolitikens utformning övervägas de fortsatta formerna för upplysningsverksamheten liksom hur den lämpligast bör organiseras. Därvid bör särskilt övervägas möjligheterna att erhålla ett mera samlat grepp om nykterhetsupplysningen än vad som nu är fallet, då flera olika organ sysslar med denna fråga.

För närvarande arbetar en utredning, som berör nykterhetsvården, nämligen fylleristrafutredningen. Dessutom pågår en kartläggning av nykterhetsvårdsklientelet och formerna för vården av detta. Vad här anförts motiverar att nykterhetsvården för närvarande icke blir föremål för ytterligare utredning.

Socialstyrelsen finner det angeläget att de undersökningar, som ovan föreslagits, kommer till stånd. Först sedan dessa delundersökningar ägt rum torde ställning kunna tagas till om en allmän utredning rörande hela nykterhetspolitikens — även nykterhetsvårdens — utformning bör komma till stånd, vilket socialstyrelsen anser vara angeläget. De angivna delundersökningarna torde vara nödvändiga, för att man bättre skall kunna bedöma efter vilka riktlinjer en utredning av hela alkoholpolitikens utformning bör läggas upp.

Kontrollstyrelsen anför bl. a.:

På längre sikt — jämfört med motbokstiden — ligger spritkonsumtion* — *Bihang till riksdagens protokoll 1965. 11 saml. Nr 34*

nen på ungefärligen oförändrad nivå. Vinförbrukningen har markant ökat. Särskilt gäller detta lättvin. Det nytillkomna starkölet har likaledes rönt stor efterfrågan. Den totala alkoholkonsumtionen per vuxen invånare är följaktligen något högre nu än i början av 1950-talet. Konsumtionsökningen sedan motbokstiden har sålunda inriktats på de svagare dryckerna vin och starköl. Denna utveckling torde åtminstone delvis få ses som en gynnsam effekt av den förda nykterhetspolitiken, eftersom man eljest till följd av den stigande köpkraften måhända haft att räkna med en ökande spritkonsumtion. Till den relativt gynnsamma konsumtionsutvecklingen kan också — förutom åtgärder för att styra konsumtionen — ha medverkat andra utomlegislativa faktorer, såsom bilismen, utlandsresorna osv., vilka kan ha stimulerat till framför allt mera vindrickande.

En särskilt tydlig övergång från sprit till lättare drycker har förekommit inom utskänkningsområdet efter den ekonomiska regleringens slopande 1963. I samband därmed höjdes utskänkingspriserna på spritdrycker kraftigt, medan priserna på lättare drycker i viss utsträckning sänktes. Sedan 1962 har till följd härav spritutskänkningsområdet minskat med 9 % och vin- och starkölsutskänkningsområdet ökat med 9 resp. 29 %.

Sammanfattningsvis torde man kunna säga att alkoholvanorna har breddats genom tillkomsten av nya konsumenter, bl. a. ungdomar och kvinnor och att gruppen måttliga alkoholförtärare kan antas ha minskat och hyfsat sin konsumtion. Antalet alkoholmissbrukare och storkonsumenter torde däremot ha ökat, likaså deras konsumtion per capita. Dessa antaganden låter sig väl förenas med det förhållandet, att den genomsnittliga spritkonsumtionen numera ligger på ungefär samma nivå som före motbokens avskaffande.

Konsumtionsutvecklingen i fråga om alkoholhaltiga drycker kan enligt kontrollstyrelsens mening mot bakgrunden av här anförda förhållanden i och för sig inte anses vara av sådan art, att det finns anledning att ompröva den hittills förda nykterhetspolitiken.

Utvecklingen av alkoholmissbruket är dock otillfredsställande.

Antalet omhändertaganden för fylleri i städerna för 1964 företer en ökning sedan sista motboksåret från 17,1 per 1 000 invånare över 15 år till 31,6 eller med 85 procent. Antalet avdömda fylleriförseelser i hela riket utvisar under samma tid en ökning från 7,8 till 13,5 per 1 000 invånare över 15 år eller med 73 procent. Antalet personer som begått fylleri under ifrågasvarande år har ökat från 6,0 till 8,1 eller med 35 procent. Ökningen av de straffbelagda fylleriförseelserna från sista motboksåret till 1964 beror till en något större del på en ökning av antalet personer som årligen begått fylleri och till en något mindre del på ökat antal förseelser per person. Det må även framhållas att ovannämnda siffror för 1964 ligger betydligt under de toppsiffror som framkom för åren 1956 och 1957 men något över siffrorna för 1962.

Vad särskilt beträffar ungdomsfylleriet belyses detta av att antalet förseelser av personer i åldrarna 15—17 år är i förhållande till motsvarande folkmängd omkring tre gånger större nu än 1954 och i åldrarna 18—20 år närmare dubbelt så stort. I åldrarna över 21 år däremot stannar ökningen vid cirka 60 procent. Antalet fylleriförseelser av kvinnor motsvarar alltså jämt endast omkring 3 procent av totalantalet fylleriförseelser, men den ökning som ägt rum faller till stor del på ungdomsåldrarna.

I förhållande till 1962 har dock fylleri bland ungdomar under 21 år, så-

vitt tillgängliga siffror ger vid handen, under 1964 minskat med 6 procent. Även kvinnofylleriet har minskat något.

Vad angår alkoholforskningen må understrykas att denna planenligt utbyggt genom tillkomsten av institutionen för teoretisk alkoholforskning vid Karolinska institutet och alkoholkliniken vid Karolinska sjukhuset. Dessutom har statens medicinska forskningsråd genom sin nämnd för alkoholforskning lämnat anslag i ökande utsträckning till sådan forskning. Denna forskning har således en betydande omfattning men är i huvudsak inriktad på medicinska problem. Då den sociologiska forskningen kring alkoholproblemet inte torde vara mindre viktig än den medicinska för att ge ledtrådar för uppläggnings- och förebyggande verksamheten, synes skäl tala för att frågan om en ytterligare aktivering av forskningsverksamheten upptas till övervägande.

Undervisnings- och upplysningsverksamheten i alkoholfrågan torde få anses vara av väsentlig betydelse när det gäller att realisera grundtanken i reformen om den enskildes större frihet och större ansvar mot sig själv och mot samhället på detta område. Visserligen verkar undervisning och upplysning främst på längre sikt men även mera direkta resultat torde kunna erås om verksamheten aktiveras och anpassas efter samhällsutvecklingen. Kontrollstyrelsen anser för sin del att det finns anledning att närmare överväga organisationen och uppläggnings- och upplysningsverksamheten med sikte på att intensifiera verksamheten och ge den en inriktning som är anpassad till förändringarna i samhället. Av särskild betydelse synes vara att framför allt ungdomen i förebyggande syfte får en i olika sammanhang erforderlig information i ämnet. Frågan om medelsbehovet för den objektiva alkoholupplysning som nu förmedlas av CFN synes jämväl böra tas under övervägande. Anslagen till CFN har stagnerat i förhållande till bl. a. nykterhetsvårdsanslagen.

En omprövning av vissa bestämmelser inom försäljningslagstiftningen i syfte att undersöka deras nykterhetspolitiska betydelse bör också övervägas. Det torde sålunda kunna ifrågasättas om restriktionerna i utminuteringskontrollen för rusdrycker — legitimering och spärrning m. m. — är utformade på sådant sätt, att deras effekt i rimlig utsträckning motsvarar syftet med bestämmelserna. Vad angår en del utskänkningsrestriktioner, t. ex. de principiella föreskrifterna om måltidstvång och dansförbud, om drinkbarer och självserveringar, kan man fråga sig om de inte i åtskilliga fall är otidsenliga eller om de ej kan anses innebära onödigt krångel, vilket kan vara ägnat att minska respekten för denna lagstiftning. Det må i detta sammanhang nämnas att de nuvarande föreskrifterna om den särskilda tillståndsprövningen vad gäller utskänkning inom område, som är för allmänheten tillgängligt såsom nöjes- eller idrottsplats, på många håll uppfattas som alltför restriktiv.

I detta sammanhang må nämnas att kontrollstyrelsen nyligen i skrivelse till chefen för finansdepartementet föreslagit att frågan om systembolagets befattning med ärenden om utskänkning av rusdrycker och om distriktschefernas — intendenternas för utskänkningsärenden — organisatoriska ställning och arbetsuppgifter görs till föremål för utredning.

Frågan om utnyttjandet av beskattningsinstrumentet i syfte att styra konsumtionen synes jämväl vara förtjänt av övervägande.

Sveriges nykterhetsvänners landsförbund anför bl. a.:

Landsförbundet anser behov i första hand föreligga av en grundlig prövning av *beskattningen* som konsumtionshämmande och -reglerande metod; utredning av innehåll och metoder i *undervisning* och *upplysningsarbete* i alkoholfrågan; utbyggnad av alkoholforskningen till att omfatta och fullt ut beakta medicinska, sociologiska, psykologiska och samhällsekonomiska aspekter i syfte att förutsättningar skall kunna skapas för ett *fortlöpande forskningsarbete* såsom ett led i utformningen av nykterhetsupplysning, nykterhetsvård och försäljningspolitik; *modernisering av nykterhetsvården*, inte minst åtgärderna avseende förstagångsfyllerister; omprövning av *utskänkningssystemet* m. m.

— — — De centrala frågorna måste enligt Landsförbundets mening bli hur långt man kan nå med en kraftfull, målmedveten prispolitik för att dels pressa ned den totala alkoholkonsumtionen, dels styra över denna till alkoholsvaga eller helt alkoholfria drycker samt vilka *generellt* verkande åtgärder, som därutöver kan vara påkallade. Landsförbundet räknar till sådana generella åtgärder *allmän* legitimation vid alkoholinköp, ev. registrering av *alla* inköp, inköps- och utskänkningsåldern o. d., åtgärder av speciellt kontroversiell natur, som därför också bör bli föremål för förnyad utredning. Även en del andra spörsmål, t. ex. den omstridda frågan om utökning av sortimentet av alkoholsvaga drycker, som skulle kunna säljas relativt fritt, liksom frågan om kraftigare åtgärder till främjande av konsumtionen av alkoholfria drycker bör omfattas av utredningen. Landsförbundet vill tillfoga att det inför utsikten att en allmän utredning kommer att tillsättas är olämpligt att nu bryta ut och ta ställning till frågor, varom meningarna är så starkt delade.

Landsförbundet tillstyrker bifall till de remitterade motionerna.

På grund av omfattningen och arten av utredningsuppgiften förordar Landsförbundet en *parlamentarisk* utredning och att vårdproblemen icke tas upp i detta utredningssammanhang.

Svenska nykterhetsfrämjandet anför bl. a.:

— — — Vi delar motionärernas uppfattning att tidpunkten nu är inne för en omprövning av hur alkoholpolitiken under de närmaste tio—femton åren skall utformas. Därefter torde det vara dags att på nytt ta upp frågan till analys. Den ytterligare begränsning till att nu bara ta upp den förebyggande alkoholpolitiken, som föreslås i motion II: 138, finner vi likaså också motiverad. Möjligen kunde man starkare än motionärerna framhålla, hur olikartade problemen ändå är inom vårdområdet och den förebyggande verksamheten. Medan vårdfrågorna gäller hur man på bästa sätt skall ta hand om enskilda individer, gäller den förebyggande alkoholpolitikens problem mer generella åtgärder, där problemen snarast är av socialpsykologisk natur. I fortsättningen kommer vi därför i denna skrivelse att begränsa oss till den förebyggande alkoholpolitiken under det närmaste decenniet.

Restriktioner. Bakom motboksreformen låg insikten om att allmänhetens attityd till alkoholfrågan i alltför stor utsträckning präglades av irritation över restriktionssystemet. Det var förstaeligt, om man 1954 inte ansåg sig kunna helt fullfölja denna tanke genom att införa samma frihet, som råder i en del andra länder. Sedan man nu kunnat konstatera, att efter vissa över-

gångsbesvär tanken bakom motboksreformen var riktig, borde tiden vara inne att allvarligt överväga om inte även de kvarvarande restriktionerna mer irriterar de skötsamma än hindrar missbruk. Om sådan irritation fortfarande råder, kan det vara av allvarlig alkoholpolitisk karaktär, eftersom den försvårar den ovan nämnda strävan att på ett så tidigt stadium som möjligt ge läkarhjälp åt den som har symptom på alkoholbesvär. Främjandet noterar därför med tillfredsställelse att alla tre motionerna räknar med att nuvarande restriktioner skall tas upp till allvarlig omprövning.

Alkoholkunskap har Svenska Nykterhetsfrämjandet sedan länge försökt lansera som något av ett slagord. Vår tro är att här finns mycket att göra fortfarande. — — — —

Utgångspunkten för upplysning och undervisning i alkoholfrågan måste vara — som det särskilda utskottet framhöll 1954 — att den skall inpassas som ett led i samhällets övriga alkoholpolitiska strävanden. Vid sidan av stödet till absolutisttanken bör man alltså även i upplysning och undervisning ta hänsyn till att de flesta människor inte är beredda att följa den enda säkra vägen. — — — —

Skatteinstrumentet: Även om frågan om det *totala* skatteuttaget på alkoholdrycker bör lösas i samband med övriga skattefrågor, bör den föreslagna utredningen pröva *grundprinciperna* för alkoholskatten. Rätt utformad kan den nämligen bli vårt viktigaste medel att förebygga alkoholskador. Svenska nykterhetsfrämjandet har under flera år verkat för en sådan översyn. Numera har både riksdag och regering i princip uttalat sig för att alkoholskatten uteslutande bör användas i alkoholpolitiskt syfte. Utredningen bör pröva, vilka konsekvenser detta får.

Internationella jämförelser är betydelsefulla ur två synpunkter. Ökade utlandskontakter innebär att svenskarnas attityd till den svenska alkoholpolitiken påverkas i allt större utsträckning av erfarenheter från utlandet. Vidare bör erfarenheter av olika sätt att bekämpa alkoholskadorna analyseras. — — — —

Forskning: Samtidigt som motboken infördes skedde i undervisningen en tyngdpunktsförskjutning från de medicinska till de samhällsliga aspekterna på alkoholproblemet. Det kan mot denna bakgrund te sig egendomligt, att vi inte har någon speciell samhällsvetenskaplig alkoholforskning i vårt land. Här ligger Sverige långt efter andra länder t. ex. Finland. — — — —

Med stöd av ovanstående får Svenska Nykterhetsfrämjandet livligt tillstyrka förslaget om en allmän översyn av den förebyggande alkoholpolitiken, varvid särskilt bör beaktas

att den enda förutsättningen för utredningsarbetet bör vara att under de förhållanden, som kan väntas råda under det närmaste decenniet, göra samhällets åtgärder mot alkoholskadorna så effektiva som möjligt,

att utöver de numera självklara kraven på stöd åt absolutiströrelsen, alkoholpolitiken bör gå ut på att skapa förutsättningar för att de alkoholhotade på ett så tidigt stadium som möjligt kommer i kontakt med läkare,

att alkoholbeskattningen bör göras progressiv i förhållande till berusningseffekten,

att för en analys av den svenska alkoholpolitiken en ambitiös analys av utländska förhållanden är angelägen,

att behovet av ökad samhällsvetenskaplig alkoholforskning kommer att kvarstå även sedan den nu aktuella utredningen slutförts.

Utskottet

Nyktighetsreformen år 1954 innebar en väsentlig lättning i kontrollåtgärderna främst genom motbokssystemets avskaffande. Tyngdpunkten av samhällets insatser lades i stället på positiva åtgärder för ett bättre nykterhetstillstånd. Reformen hade förberetts under ett tioårigt utredningsarbete. Ett osedvanligt stort utredningsmaterial förelåg som omfattade — förutom det individuella restriktionssystemet — detaljhandeln med rusdrycker, utskänkningsfrågor beträffande varietéer, restaurangdansen samt nöjes- och idrottsplatser, tillverkning, försäljning och beskattning av maldrycker, upplysning vid övergång till friare försäljning av rusdrycker, upprustning av nykterhetsvården, prisfrågorna m. m. Utöver 1944 års nykterhetskommittés betänkande, som på viktiga punkter anknöt till äldre utredningar — alkoholistvårdsutredningen och ungdomsvårdskommitténs — förelåg material från sju av finansministern år 1953 tillsatta kompletterande utredningar.

Tio år efter denna reform kan konstateras att — även om vissa positiva resultat nåtts — alkoholfrågan kvarstår som en av samhällets allvarligaste. Antalet omhändertaganden för fylleri i städerna under år 1964 visar en ökning sedan sista året före 1954 års reform från 17,1 per 1 000 invånare över 15 år till 31,6 eller med 85 procent. Antalet avdömda fylleriförseelser i hela riket utvisar under samma tid en ökning från 7,8 till 13,5 per 1 000 invånare över 15 år eller med 73 procent. I synnerhet är ungdomsfylleriet oroväckande. Antalet fylleriförseelser av personer i åldrarna 15—17 år är i förhållande till motsvarande folkmängd fortfarande omkring tre gånger större nu än 1954 och i åldrarna 18—20 år närmare dubbelt så stort. Antalet fylleriförseelser av kvinnor motsvarar endast omkring tre procent av totalantalet fylleriförseelser, men även här faller den ökning som ägt rum till stor del på de unga kvinnorna.

Den utbredning av alkoholvanorna till nya grupper som ägt rum och den av kontrollstyrelsen redovisade fylleristatistiken visar att samhället genom den hittills förda nykterhetspolitiken icke lyckats förebygga missbruk av alkohol. Behovet för framtiden av effektiva samhällsinsatser i nykterhetsfrämjande syfte synes därför uppenbart.

På vissa områden har under senare år utredningar framlagts och beslut fattats om åtgärder av värde för den framtida nykterhetspolitiken. Inom vårdområdet har sålunda några av nykterhetsvårdsutredningen framlagda förslag föranlett beslut vid 1963 års riksdag. Betydelsefullt utredningsarbete på detta område pågår även genom 1964 års nykterhetsvårdsundersökning.

Oavsett läget inom vårdområdet är emellertid behovet av en samlad nykterhetspolitisk utredning påtagligt.

De åtgärder som beslutades år 1954 för att motverka en negativ utveckling av nykterhetstillståndet efter motbokssystemets upphävande hade delvis karaktär av försöksverksamhet. Senare beslutade samhällsåtgärder, bl. a. avseende förändrade regler om utskänkning, rusdrycksinköp och beskattning, har icke föregåtts av någon allmän nykterhetspolitisk utredning. Mot bakgrunden härav har i motionerna framförts önskemål om utredningar som klarlägger de sammanhang som påverkar nykterhetstillståndet.

Motionärerna berör därvid olika förhållanden om vilka skiftande meningar råder. Bland dessa förhållanden, som vart och ett måste anses vara av vikt att undersöka från nykterhetspolitiska utgångspunkter, kan nämnas uppläggning och effekt av upplysningsverksamhet, utformning och effekt av restriktionssystem, försäljningsorganisation, prisets inverkan på konsumtionens utveckling, bruk av alkoholsvaga drycker och eventuell invänjningsverkan av sådan konsumtion.

En undersökning av nämnda förhållanden och en bedömning av olika åtgärders ändamålsenlighet för att åstadkomma ett bättre nykterhetstillstånd bör enligt utskottets mening prövas förutsättningslöst. Det bör vid utformningen av framtidens nykterhetspolitik eftersträvas att komma fram till så säkra och praktiskt underbyggda utgångspunkter som möjligt. En systematisk genomgång av erfarenheterna på det nykterhetspolitiska området från tiden efter år 1954 och en analys av i vad mån de förebyggande åtgärderna i 1954 års reform och i därefter fattade nykterhetspolitiska beslut haft betydelse för nykterhetstillståndet bör vara av stort värde. Ytterligare försöksverksamhet i olika avseenden bör kunna ge hållpunkter för en planläggning av samhällsåtgärder i syfte att uppnå ett allmänt förbättrat nykterhetstillstånd och minskning av alkoholskadorna. En analys av effekten av nykterhetspolitiska åtgärder bör kunna belysa i motionerna och remissyttrandena berörda frågor om olika befolkningsgruppers attityder till alkoholen och gällande restriktioner, t. ex. lämna förklaring till att hittillsvarande upplysningsverksamhet icke gått fram till och vunnit gehör hos allmänheten, framför allt inte bland ungdomen.

Utskottet har ovan angivit några förhållanden och delproblem, varom skiftande meningar råder och som vart för sig bör undersökas från nykterhetspolitiska utgångspunkter. I remissyttrandet har i detta hänseende föreslagits bl. a. socialpsykologiska undersökningar angående allmänhetens attityder till nuvarande restriktioner som grund för överväganden om en liberalisering av den lagstiftning som reglerar alkoholförsäljningen. Vidare har särskilda utredningsbehov framhållits dels i fråga om upplysningen i alkoholfrågorna, uppläggningsbehov av denna upplysning och hur den nått fram till medborgarna, dels i fråga om alkoholbeskattningens effekt och användbarhet, dels rörande vissa bestämmelser inom försäljningslagstiftningen i syfte

att pröva deras nykterhetspolitiska betydelse. Därjämte har föreslagits att frågan om ytterligare aktivering av forskningsverksamheten skall undersökas. Delade meningar kan råda om dessa särskilda förhållanden och delproblem bör undersökas i en första etapp för att få vägledning och grund för en fortsatt allmän nykterhetspolitisk utredning eller om de direkt skall ingå i en sådan allmän utrednings uppgifter. Utan att ta ställning till denna fråga, vilken torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bedöma, förordar utskottet att ett nykterhetspolitiskt utredningsarbete snarast påbörjas samt att en utredning med parlamentarisk representation tillsättes.

Denna utredning bör ej utgöra hinder för försöksverksamhet och delreformer under utredningsarbetets gång.

Utskottet får sålunda under återopande av vad ovan anförts hemställa,
att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna
I: 110 och II: 138, de likalydande motionerna I: 251 och
II: 315 samt de likalydande motionerna I: 344 och II: 417
i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en utredning an-
gående nykterhetspolitiken.

Stockholm den 27 april 1965

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Sörlin*, Eric Gustaf Peterson, Enarsson, Hellebladh, Oscar Carlsson*, Svanström*, Hedlund, Nyman, Hübinette, Axel Kristiansson* och Helge Karlsson;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herr Skoglösa, fru Jäderberg*, herrar Hamrin i Kalmar*, Svensson i Kungälv, Dickson, Lundmark, Haglund, Rimås, Wikner, Nilsson i Bästekille* och Johansson i Växjö.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.